

Kocaeli **ilahiyat** Dergisi

ISSN: 2564-677X

Kocaeli Theology Journal

OSMANLIDA CENAZE MERÂSİMLERİ VE MÛSİKÎ*

İhsan ŞEN

Dr. Öğretim Görevlisi, Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslâm Sanatları ve Dini Mûsikî Anabilim Dalı, Kocaeli, Türkiye

Dr. Lecturer, Kocaeli University, Faculty of Theology, Department of Islamic Arts and Religious Music

ihsan.sen@kocaeli.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0495-148X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 18 Kasım 2019/ 18 November 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 11 Aralık 2019 / 11 December 2019

Yayın Tarihi / Published: 25 Aralık 2019/ 25 December 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December 2019

Cilt / Volume: 3 Sayı / Issue: 2 Sayfa / Pages: 145-156

* Bu makale 28.11.2019 tarihinde kabul edilen “II. Abdülhamid Döneminde Merâsim Mûsikîsi” adlı doktora tezinden hareketle oluşturulmuştur. Tezden farklı olarak karşılaşılan imla hataları düzeltilmiş ve yeni bilgiler eklenerek makale formatında hazırlanmıştır.

Öz

Bu çalışma, Osmanlının son döneminde icra edilen resmî cenaze merasimleri ve bu merasimlerin musiki yönünü ele almaktadır. Literatür ve arşiv taraması yöntemleri kullanılarak hazırlanan bu makalenin ilk bölümünde Osmanlı döneminde icra edilen resmî cenaze merasimlerinin tarihi, teşrifati, görevlileri ve icra şekli hakkında önemli bilgiler içeren yirmi sekiz maddelik bir cenaze merasimi talimatnamesi konu edilmektedir. İkinci bölümünde bu merasimlerin icrasında kullanılan musiki formları incelenmekte ve bu musiki formlarının merasimin aşamalarına göre değişiklikleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Makalenin değerlendirme kısmında ise cenaze merasimlerinin tarihimizdeki icraları dikkate alınarak geliştirilen bir öneri sunulmaktadır. Bu merasimlerin geçmişteki icra yöntemlerinin araştırılması ve doğru tahlil edilmesi, gelecekte icra edilecek merasimlerin içeriklerinin daha sağlıklı belirlenmesi noktasında önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın dini-kültürel kimliğimiz üzerinden şekillenen cenaze merasim icralarının dününün daha iyi anlaşılması-na ve bugününün daha iyi değerlendirilmesine katkıları olabilir.

Anahtar Kelimeler: Musiki, Osmanlı, Cenaze, Merasim, Teşrifat.

Funeral Ceremonies And Music In The Ottoman Empire Works

Abstract

This article looks at the funeral ceremonies performed during the Ottoman period and the musical aspects of these ceremonies. It reports from a study conducted by using literature and archival review methods. In the first part, I examine a funeral ceremony manual, which comprises 28 clauses giving important information about the history, ceremony and performing forms of funeral ceremonies that were carried out during the Ottoman period. The second part investigates the musical forms that were used in the performing of these ceremonies and attempts to find out whether or not musical forms vary with the stage of ceremonies. In the evaluation section, I present a suggestion developed by taking into account the performance of funeral ceremonies in our history. The exploration of the performing styles in these historical ceremonies and their right analysis might be significant for determining the content of future ceremonies in a healthier manner. Therefore, this study may contribute to understand better the past of funeral ceremony performances that are shaped on the basis of our religio-cultural identity and evaluate better the present state of these ceremonies.

Keywords: Music, Ottoman, Funeral, Ceremony, Performance.

GİRİŞ

İnsan ölüsü anlamına gelen cenaze,¹ aynı zamanda ölen kişi için yapılan merâsimlere de isim olmuştur. Yani cenaze kelimesi aynı zamanda *cenaze merâsimi* anlamında da kullanılmaktadır. Cenaze merâsimi, vefat eden kişinin cenazesinin hanesinden alınarak defnedileceği yere götürülürken ve definden sonra devlet erkânı, akrabaları ve ahbabları tarafından oluşturulan topluluğun faaliyetlerinin toplamı olarak değerlendirilebilir. Teşrifât kuralları çerçevesinde icra edilen bu cenaze merâsimleri aynı zamanda çeşitli mûsikî unsurlarını da içermesi bakımından önem arz eder. Dolayısıyla bu merâsimleri mûsikî içerikleri ile ele almanın daha anlamlı olacağı ifade edilebilir.

Cenaze merâsimleri Osmanlı döneminde devlet tarafından resmî olarak organize ve birçok vazifeli devlet görevlisinin hazır bulunması ile icra edilegelmişlerdir. Özellikle devlet yönetiminde bulunan kişilerin cenazeleri özel bir program dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Bu merâsimleri konu edinen birçok tarihi kaynak ve tez bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların yoğun olarak merâsimlerin teşrifât boyutunu ele aldığı görülmektedir. Dolayısıyla merâsimlerin hem teşrifât hem de mûsikî yönünü inceleyecek çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu zikredilebilir. Bu çalışmanın belirtilen noktada küçük de olsa bir boşluğu doldurması temenni edilmektedir.

Konu ile ilgili arşivde de çeşitli belgeler görmek mümkündür. Çalışmalarımız sırasında rastladığımız bu belgeler bize devlet adamlarının cenaze merâsimlerinin çeşitli sınıflara ayrıldığını ve ona göre bir tertibatın mevcut olduğunu göstermektedir. Özellikle cenaze merâsimlerini düzenlemek için hazırlanmış olan talimatnameler hem teşrifât hem de mûsikî noktasında önemli bilgiler içermektedir. Burada bu talimatnamelerden bir örnek ile cenaze merâsimlerinin içerikleri hakkında bir değerlendirme yapmak mümkün olacaktır.

1. Osmanlı'da Cenaze Merâsimleri ve İcrası

Osmanlı'nın ilk dönemlerinde cenaze merâsimleri padişahın seferde veya saray dışında vefat etmesi gibi nedenlerle tam olarak gerçekleştirilememiştir.

1 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 2015), 150.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra vefat eden padişahların cenazelerinin İstanbul'a defnedildiği, II. Selim'den sonra ise bazı teşrifât kaidelelerinin ortaya çıktığı kaydedilmektedir.² Teşrifât kaidelerinin uygulandığı cenaze merâsimleri için I. Abdülhamid'in cenaze merâsimi iyi bir örnektir. Bu cenaze merâsiminde devlet ricalinden kimlerin yer aldığı, bunların giydikleri kavuk ve kürkten diğer konulara varıncaya kadar birçok detay izah edilmiştir.³ II. Abdülhamid döneminde de bu teşrifâtın uygulanmaya devam ettiği bilinmektedir.

Padişaha ait bir cenaze merâsiminin genel icrası şu şekildedir: Ahirete irtihal etmiş olan padişahın naşı, Hırka-i Saadet civarına nakledilerek gasil ve tekfin işlemlerinden sonra Hırka-i Saadet Dairesi'nin önünde bekletilirdi. Yeni padişah olacak zat ile birlikte şehzadeler, vezirler ve diğer devlet erkânı da tabutun olduğu yere gelirler ve Ayasofya kürsü şeyhinin yaptığı duaya iştirak ederlerdi. Akabinde cenaze musallaya taşınırken padişah da cenazeyi takip ederdi. Namazın kılınmasında bir protokol söz konusu değildi. Bununla beraber padişahın cenaze namazını şeyhülislamın kıldırması icap ederdi. Cenaze namazının edasından sonra cenaze, tekbir getiren hocalar, dervişler, askerler, vezirler ve diğer devlet büyükleri eşliğinde defin yerine götürülürdü.⁴

Aşağıdaki belge bir Osmanlı paşasının cenaze merâsiminin devlet erkânından geniş çaplı bir katılım ve turuk-u aliyyeden tehlihanlık yapacak olan dervişlerin iştirakıyla icra edildiğini örneklemesi bakımından önemlidir.

(...) birçok turuk-u aliyye dervişan ve erkân-ı tehlihan oldukları ve müşar'un ileyhin hazerâtı kezalik birlikte buldukları halde cenaze Ayasofya Camii Şerifi'ne nakl ile orada namazı badel eda (...). 15 Mayıs 1309⁵

Bu belgenin içeriğinde merkez teşkilatından uzakta görev yapan devlet ricalinden rütbeli kişilerin cenaze merâsimleri ile ilgilenildiği görülmektedir.

2 Dündar Ali Kılıç, *XVII. Yüzyıl Saray Teşrifât ve Törenleri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002), 151-152.

3 Es'at Efendi, *Osmanlılarda Töre ve Törenler Teşrifât-ı Kadime*, 109-110.

4 Ali Seydi Bey, *Teşrifât ve Teşkilatımız*, Niyazi Ahmet Banoğlu (haz.), (b.y. :Kervan Kitapçılık Yayınları, ts), 148-149.

5 ... (Y, PRK, ZB, No.11, Gömlek No. 65). Konu ile ilgili ayrıca bk. ... (Y, EE, No. 72, Gömlek No. 57).

Aynı zamanda merkez teşkilatı dışında Devlet-i Aliyye'yi temsilen taşrada görev yapan devlet ricalinin cenaze masraflarının padişah hazinesinden karşılandığı, örnek bir kabristan yaptırıldığı ve bu kabristanın fotoğraflarının diğer devlet ricaline gönderildiği anlaşılmaktadır.⁶ Burada Osmanlı'nın son dönemlerinde bile devlet yönetiminin merâsimleri ve merâsimlerin teşrifâtını çok önemseydiğini görmek mümkündür.

Bu teşrifât kaidelerinin sonradan daha da gelişerek devam ettiği görülmektedir. Nitekim (1338/1920) yılında “Hanedan-ı saltanat-ı seniyyeden irtihal edenlerin cenaze merâsiminde riayet olunması lazım gelen usûlü havi talimatnamedir” başlığı ile basılmış olduğu görülen bir talimatnamenin dönemin cenaze merâsimlerinin icrasına yönelik teferruatlı bilgi verdiği görülmektedir. Bu talimatnamenin tarihsel bağlamından kopuk olamayacağı ve süreç içerisinde gelişerek devam ettiği düşünülmektedir. Talimatnamenin 28 maddesi içerisinde bazıları konunun daha iyi anlaşılması aşağıda sıralanmıştır:

Hanedan-ı saltanat-ı seniyyeden irtihal edenlerin cenaze merâsiminde riayet olunması lazım gelen usûlü havi talimatnamedir

Madde 4) Serkurenalık makamından dahi keyfiyeti seryaverlikle Hazine-i Hassa Şahane Müdüriyyet-i Umumiyesi'ne ve Hazine-i Hümayûn Kethüdalığı'na ve Darussaade Ağalığı'na ve Musika ve Hademe-i Hümayûn Kumandanlığı ve imam-ı hazreti şehriyari efendilere tebliğ olunur.

Madde 5) Cenaze merâsiminin vakt ve mahalli icrasının ve teferruatının gazetelere tebliği Teşrifât-ı Müdüriyyet-i Umumiyesi'ne ve sarfiyata ve (...) ihsarına ve 'inde'l-lüzum vapur ve istinbot tedarikine müteallik muamela-tın ifası Hazine-i Hassa-i Şahane Müdüriyyeti Umumiyesi'ne ve tecviz ve tekvin ve tedfine müteferriğ umur ile Enderun-u Hümayûn me'murin ve müezzinan ve hademesinin ve zülüflü baltacıların ve meşayih ve dervişan ile harameyn-i muhteremeyn ahalisinden icab edenlerin ihdarı Hazine-i Hümayûn Kethüdalığı'na ve müezzinan hazreti şehriyari ile hademe-i şahaneninin ihdarı musika ve Hademe-i Hümayûn Kumandanlığı'na ve haremağalarıyla yakalı baltacıların ihdarı da Darussaade Ağalığı'na attır.

Madde 7) Cenaze tertibatı berveche ati icra olunur:

6 ... (A, } MTZ, No. 4, Gömlek No. 13).

- a) Tabutun önünde münavebe ile tehlilhanlık vazifesini ifa edecek olan müezzinan hazreti şehriyari ve Enderun-u Mümayun Müezzinleri ve Haremeyn-i Şerifeyn ahalisi ve meşayih ve dervişan.
- b) Onların arkasında Darussaade Ağası, Hazine-i Hassa Müdür-i Umumiyesi, Hazine-i Hümayûn Kethüdası, Muzika ve Hademe-i Hümayûn Kumandanı.

Madde 23) Bu merâsimde Mabeyn-i Hümayûn mulûkane namına Hazine-i Hassa-i Şahane-i Müdüri Umumiyesi, Hazine-i Hümayûn Kethüdası, Darussaade Ağası, Musika ve Hademe-i Hümayûn Kumandanı ve yaverandan biri bulunacakları gibi rical-i ilmiye, mülkiye ve askeriyeden tarafı samii sadaretpenahi ve tarafı valayı meşihatpenahi ve Harbiye ve Bahriye Nezaretleri'nce tensib olunacak ikişer zat bulunur.

Madde 25) Merâsimde bulunacak asakir-i şahane ve polis memurlarıyla ve belediye çavuşlarının ve müezzinan-ı şehriyari ve hademe-i hümayûn efradının miktarı birinci sınıf cenazelerin (...) derecesinde olacaktır.⁷

Bu talimatnamede özellikle sınıflara ayrılmış cenaze merâsimleri, merâsime iştirak edecek olan saltanat-ı seniyyeye mensub olanlar, devlet ricalinden kimlerin katılacağı, cenaze alayının tertibi, muhafaza düzeni, merâsimde giyilmesi icap eden elbiseler, cenaze namazının kim tarafından kıldırılacağı, cenaze merâsiminin vakti ve gazetelere ilanı gibi hususlara açıklık getirilmektedir. Ancak bunlar içerisinde bizim konumuzu ilgilendirmesi bakımından en önemli husus Muzika-i Hümayûn Kumandanı'nın merâsime katılımı, imam-ı şehriyari, müezzin-i şehriyari, dervişan ve Enderun-u Hümayûn müezzinlerinin ise bu cenaze merâsimlerine *tehlilhan* olarak iştirak etmeleridir. Müezzinan-ı Şehriyarilerin aynı zamanda üç sınıf cenaze namazına da iştirak ettiği görülmektedir. Bu durum cenaze merâsimlerinde vazife alacak imam, müezzin ve dervişanların rast gele seçilmediklerini, önceden hazırlanmış bir talimatname ile mûsikî formlarının icrasının da yapılacak olması dikkate alınarak tercih edildiklerini göstermektedir. Bunların yanı sıra cenaze namazlarının şeyhülislam tarafından kıldırılması ve namaz esnasında herhangi bir protokolün olmaması da dikkate değer hususlardandır.

7 ... (DVN, MKL, No.70, Gömlek No. 90).

Özellikle birinci sınıf cenaze merâsimlerine ait “Tabutun önünde münavebe ile tehlilhanlık vazifesini ifa edecek olan Müezzinan Hazreti Şehriyari ve Enderun-u Hümayûn Müezzinleri ve Haremeyn-i Şerifeyn ahalisi ve meşayih ve dervişan” maddesinde tehlilhanlık vazifesinden bahsedilmektedir.⁸ Burada padişahın müezzinlerinden oluşan bir heyetin tabutun önünde *tehlil* okumak için görevlendirilmesi, bu konuya verilen ehemmiyetin ve tehlillerin melodik okunmasının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Muzika-i Hümayûn kumandanının bu merâsimlere iştirak etmesi de görevli olan müezzinlerin bağlı olduğu kurumun yöneticisi olması hasebiyle önemlidir.

1. Cenaze Merâsimlerinde Kullanılan Formlar

Ahirete irtihal eden kişinin Saltanat-ı Seniyye mensuplarından olması halinde müezzinler tarafından sala verildiği bilinmektedir. Nitekim padişahların kızlarının vefatı halinde Ayasofya, Sultan Mehmet, Süleymaniye ve Sultanaahmet Camilerinde sala verilmesi için sadrazam tarafından İstanbul kadısına ve oradan da müezzinbaşılara *buyuruldu* yazıldığı kaynaklarda belirtilmektedir.⁹ Mehmet Raşid’in *Tarih-i Raşid* adlı eserinde vefat eden bir sultanın cenazesinin ilanı ile ilgili olarak “De’b-i kadim üzere selatin camileri minarelerinde salalar okunmakla haber irtihalleri...” satırlarına yer verilmektedir.¹⁰ Buradan sultan cenazelerinin selatin camilerde sala marifetiyle ilan edilmesinin eski bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Tarihten tevarüs eden cenazeyi sala ile ilan geleneğinin Anadolu’nun çeşitli yerlerinde kırk elli sene öncesine kadar devam ettiği¹¹ ve bir inkıtadan sonra günümüzde de varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

Bu noktada özellikle cenaze haberini bildirmek için okunan salanın cenazeyi taşırken okunan sala olmadığı zikredilmelidir. Ekrem Karadeniz cenaze ilan salası için “Ölüm haberlerinde cenaze namazının duyurulması için bir

8 Tehlilhanlık, “la ilahe illallah kavli-i şerifini zikretmek manasında kullanılır bir tabirdir. Konu ile ilgili olarak bk.. Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, 436.

9 Esat Efendi, *Osmanlılarda Töre ve Törenler Teşrifât-ı Kadime*, 113.

10 Mehmet Raşit, *Tarih-i Raşit*, III. Cilt, (İstanbul: Matbaayı Amire Yayınları, H. 1282), 117.

11 Nuri Özcan & Mustafa Uzun, “Cenaze Salası” *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 7/358-359.

veya birkaç müezzin tarafından okunan sala” şeklinde bir tanım yapmaktadır.¹² Ancak tarihte cuma ile cenaze salasının birbirlerinin yerine kullanıldığına dair kayıtlar mevcuttur. II. Mehmet’in tahta çıkışı esnasında cuma salasının verildiği ancak ölen padişah için cenaze salasının verilmesine gerek duyulmadığı zikredilmektedir.¹³ Cenaze ilan salası ile cuma salasının temelde aynı metne dayandığı ancak cenaze ilan salasının sonuna ölümle ilgili ayetlerin eklenmediği bugünkü icralarda da görülmektedir. Cenaze ilan salası serbest bir şekilde icra edilmektedir. Cenazenin taşınması sırasında icra edilen sala ise Hatip Zakiri Hasan Efendi tarafından hüseyini makamında bestelenmiştir. Bu salanın icrası Suphi Ezgi tarafından şöyle izah edilmektedir:

Cenaze salası, lahni birbirine yakın beş devreden oluşan bir cümle, sonra da iki devrelik bir cümleden mürekkeptir. Cenaze alayı esnasında kabre kadar ilk beş devre cümleleri bir kişi tarafından okunur ve sonra cumhur dua okurdu. Cenazenin defninden sonra ise kalan bölüm bir kişi tarafından ve son iki cümle onu takip eden cumhur tarafından okunurdu. Cenaze salasının metni şöyledir: “Lâ ilâhe illallah, vahdehû lâ şerikeleh ve lâ nazîra leh, Muhammedü’n Eminullâhi hakkân ve sıdkân, Allahümme salli ala seyidina Muhammedin ve alâ, ve alâ âli Muhammed (cumhur tarafından), Ve salli ve sellim ala es’adi ve eşref-i nuri cemi’al enbiya-i ve’l-mürselin, Velhamdülillahi Rabbi’l âlemin (cumhur tarafından)”¹⁴

Osmanlı döneminde icra edilen cenaze merâsimlerinin müzikal özelliklerine bakıldığında öncelikle öne çıkan form saladır. Sala hem cenazenin ilanı için hem de cenazenin taşınması için kullanılmıştır. Peygamber Efendimiz’in vefatı üzerine meşhur şairler tarafından kaleme alınmış olan bazı mersiyelerin de minarelerden cenazeyi haber vermek için sala formunda okunduğu zikredilmektedir.¹⁵ Bu uygulamanın Osmanlı’da devam ettiği kesin olmamakla beraber cenaze merâsimleri icrasında kullanılan sala formu olarak değerlendirilmesi mümkün olabilir.

12 Karadeniz, *Türk Müsiki Nazariye ve Esasları*, 164.

13 Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki*, II. Cilt, Mehmet İpşirli (haz.) (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 433.

14 Ezgi, *Nazari ve Ameli Türk Müsiki*, III. Cilt, 65.

15 Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I. Cilt (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993), 279.

Bunun yanı sıra müzikal bir form olmasa da tehlilin çok önemsendiği görülmektedir. Özellikle cenazenin taşınması sırasında tehlilhanlar tarafından tehlil okunması, bu merâsimlerde resmî olarak görevlendirildiği görülen tehlilhanların mevcudiyeti bu merâsimlerin çok önemli bir yönünü teşkil etmektedir.

Bu merâsimlerde kullanılan diğer formlar ise Kur'an-ı Kerim ve tekbirdir. Bu formların cenaze merâsimlerinin hemen her bölümünde çokça icra edildiği bilinmektedir. Kısaca Osmanlı dönemi cenaze merâsim icralarında sala, tekbir, tehlil, Kur'an-ı Kerim gibi formların kullanıldığı görülmektedir. Biz burada bu formlardan notası olan bir örnek vermekle yetineceğiz:

NOTA:171

HÜSEYİNİ MAKAMINDA CENÂZE SALÂTI

SERBEST MÜZİK: HATİB ZÂKİRİ HASAN EFENDİ

SOLO

LÂ İ LÂ HE İL LAL LAH VAH DE HU LÂ ŞE

RÂ KE LE HÛ VE LÂ NA Zİ RE LEH MU HAM ME DİN E

Mİ NUL LÂ Hİ HAK KAN VE SİD KAN AL LÂ

HUM ME SAL İ A LÂ SEY Yİ Dİ NÂ MU HAM ME DİN VEA LÂ VEA LÂ

A Lİ MU HAM MED VE SAL

Lİ VE SEL LİM A LÂ ES A Dİ VE EŞ RE Fİ NÛ Rİ Rİ CEM İ AL EN Bİ

YÂ İ VEL MÜR SE LİN VEL HAM DÜ LİL

LÂ Hİ RAB BİL Â LE MİN

Sonuç

Osmanlı toplumunda yüzyıllardır süregelen cenaze merâsîmi icralarının belki son şeklini ifade eden bu talimatname şüphesiz büyük bir birikimin neticesinde oluşturulmuştur. Geleceğin tarih üzerine kurgulandığı gerçeğinden hareketle bu icra şeklinin bazı değişikliklerle Osmanlı'nın son dönemleri boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu merâsimlerde teşrifât ve mûsikî formlarının icrası çok önemsenmiştir. Muzıka-i Hümayûn Kumandanı, müezzinan-ı şehriyari ve imam-ı şehriyarilerin özellikle mûsikî formlarının icrasında vazifeli olmaları, bu merâsimlerin mûsikî yönünün asla ihmal edilemeyecek durumda olduğunu göstermektedir.

Daha sonraki yıllarda ise bu icra şekli belli bir oranda terkedilmiş, cenaze marşı uygulaması ortaya çıkmıştır. Osmanlı dönemi cenaze merâsîmi icralarında bulunmayan bu uygulamanın belli bir dönem sonra resmî bir mahiyet kazandığı da görülmektedir. Örneğin Frederic Chopin'in (1810-1849) cenaze marşı olarak bilinen eserinin resmî cenaze merâsimlerinde icrası, kesin olmakla beraber 1932 yılında başlamıştır. Bu uygulamanın Mustafa Kemal Atatürk'ün (1881-1938) cenaze merâsiminde de icra edildiği ifade edilmektedir.¹⁶

Bu durum bize bazı zaman dilimlerinde görülen kırılmaların geleneksel icra modelinden çıkarak bazı geçici uygulamaların gündeme taşındığını, uzun soluklu ve milli bir icra modelinin terkedildiğini göstermektedir. Ancak bu icralar zamanla halk tarafından tepki ile karşılanmış, tarihi ve milli değerlerle örtüşen bir icra modelinin tekrar uygulanması gerektiği fikri ortaya konulmuştur. Nitekim günümüze kadar resmî merâsimlerde icra edilen bu cenaze marşı son yıllarda yapılan bir düzenleme ile özellikle şehit cenaze merâsimlerinde terkedilmiştir.

Bu tenakuzun ortadan kaldırılması ve günümüzde de devlet tarafından düzenlenen cenaze merâsimlerinde milli, manevi ve tarihi değerlerimizle örtüşen formların icra edilmesinin geçmişin toplumsal hafızasına daha uygun düşeceği kanaatindeyiz.

16 Yalçın Çetinkaya, "Şehit Cenazesinde Chopin'in Cenaze Marşı Yerine Tekbir", *Yeni Şafak*, (2 Eylül 2017).

KAYNAKÇA

- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2015.
- Pakalın, Mehmed Zeki, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III Cilt, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993.
- Kılıç, Dündar Ali. *XVII. Yüzyıl Osmanlı Saray Teşrifâtı ve Törenleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Esad Efendi. *Osmanlılarda Töre ve Törenler Teşrifât-ı Kadime*. Yavuz Ercan (sad.), İstanbul: Kervan Kitapçılık Yayınları, 1979.
- Seydi Bey, Ali. *Teşrifât ve Teşkilatımız*. Niyazi Ahmet Banoğlu (haz.), Kervan Kitapçılık Yayınları, ts.
- Raşit, Mehmet, *Tarih-i Raşit*, VI Cilt, İstanbul: Matbaayı Amire Yayınları, (H. 1282).
- Özcan, Nuri & Mustafa Uzun. “Cenaze Salâsı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/358-359. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.
- Karadeniz, Ekrem. *Türk Müsikişinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.
- Mustafa Efendi, Selaniki. *Tarihi Selaniki*. II Cilt, Mehmet İpşirli (haz.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- Ezgi, Dr. Suphi. *Nazari Ameli Türk Müsikişisi*, Kemal Batanay, Naima Batanay (haz.), V Cilt İstanbul: Bankalar Basımevi, Ty.

Arşiv Belgeleri

- BOA, Osmanlı Arşivi. Yıldız Perakende Evrakı Zaptiye Nezareti Maruzatı [Y, PRK, ZB]. No. 11, Gömlek No.65. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. Eyâlâtı Mümtaze Kalemî Belgeleri [A, } MTZ]. No. 4, Gömlek No. 13. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. Sadaret Divanı-Hümayûn Kalemî Mukavelenameleri [DVN, MKL]. No.70, Gömlek No. 90.
- BOA, Osmanlı Arşivi. Yıldız Esas Evrakı [Y, EE]. No. 72, Gömlek No. 57.

Gazete Haberleri

- Çetinkaya, Yalçın. “Şehit Cenazesinde Chopin’in Cenaze Marşı Yerine Tekbir”, *Yeni Şafak*, (2 Eylül 2017).

